

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشکده معارف قرآنی اصفهان
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم قرآن و حدیث
عنوان:

بررسی و نقد دیدگاه مفسران درباره آیات سه گانه نازل شده در شان غدیر

استاد راهنما:
جناب حجت الاسلام الهی دوست

استاد مشاور:
جناب آقای دکتر ذوفقاری

نگارش:
بشیر کاظمی

تابستان ۱۳۹۰

کلیه حقوق این اثر متعلق به دانشکده معارف قرآنی اصفهان می باشد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشکده معارف قرآنی اصفهان
معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی
پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته علوم قرآن و حدیث
عنوان:

بررسی و نقد دیدگاه مفسران درباره آیات سه گانه نازل شده در شان غدیر

استاد راهنما:
جناب حجت الاسلام الهی دوست

استاد مشاور:
جناب آقای دکتر ذوفقاری

نگارش:
بشیر کاظمی

تابستان ۱۳۹۰
کلیه حقوق این اثر متعلق به دانشکده معارف قرآنی اصفهان می باشد.

تأیید هیأت داوران

استاد راهنما: جناب حجت الاسلام والمسلمین حمید الهی دوست

استاد مشاور: جناب آقای دکتر شهاب الدین ذوفقاری

استاد داور: جناب آقای دکتر رضا سعادت نیا

استاد داور: جناب استاد علی اسماعیلی

تقدیم

تقدیم به محضر مقدس ائمه اطهار (علیهم السلام) و قطب دائرہ امکان حضرت مهدی (عج)
تقدیم به روح ملکوتی حضرت امام و شہدای انقلاب اسلامی
تقدیم به روح ملکوتی علامہ طباطبائی (ره) و علامہ امینی (ره) و سایر علماء حقیقت جو
تقدیم به محضر رہبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله امام خامنه ای
تقدیم به همسر و دخترم که در این مسیر همراه خوبی برای اینجانب بوده اند.
و تقدیم به همه کسانی که به آنها مدیونم .

تشکر و قدردانی

منت خدای را که مدد نمود تا پس از تلاش فراوان و محبت دوستان کار نگارش این مختصر پایان پذیرفت و به موجب روایت مشهور که می فرماید: «لایشکرالله من لا یشکر الناس»^۱ بر خود فرض می دانم از تمام عزیزانی که مرا در نوشتن این رساله یاری نمودند تشکر فراوان نمایم. در این بین اساتید ارجمند و گرانمایه ام جناب حجت الاسلام الهی دوست که زحمت راهنمایی این رساله را بر عهده داشتند و همچنین جناب آقای دکتر ذوقفاری که زحمت مشاوره بر دوش ایشان بود کمال امتنان را دارم. در پایان از تمام دوستانی که به نوعی به من یاری رساندند تشکر و قدردانی نموده از خداوند منان کمال روز افزونشان را مسئلت دارم.

^۱ - صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۴، ص ۳۸۰

چکیده:

باعنایت به اینکه یکی از عوامل مهم در تفسیر صحیح آیات، سبب نزول آنها می باشد و این علم با نزول اولین آیات آغاز گردید، از اینرو در این رساله سبب نزول آیات سه گانه ولایت } (آیه ۶۷ مائده: یا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ) و (آیه ۳ مائده: : الْيَوْمَ يَنْسَى الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا) و (آیات ۱-۳ معارج: سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ * لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ * مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ) {مورد بررسی قرار گرفته است، این آیات هرچند در چینش قرآنی پشت سر هم قرار نگرفته اند لکن عده ای از علمای علوم قرآنی سبب نزول آنها را واقعه غدیر خم و انتصاب حضرت علی (ع) به جانشینی پیامبر اکرم (ص) می دانند. ولی برخی دیگر این آیات را غیر مرتبط با خلافت ایشان می دانند لذا در این رساله ضمن جمع آوری روایات نقل شده از کتب تفسیری علمای اهل سنت و شیعه، آراء و نظرات آنها بطور مستند در متن این رساله ذکر شده است. که پس از آن دیدگاه مفسران مخالف نزول این آیات در شأن ولایت وجانشینی حضرت علی (ع) مورد بررسی و نقد قرار گرفته، تا نقاط ضعف استدلال های آنان که اکثراً از روی تعصب بوده آشکار گردد که پس از این بررسی به این نتیجه رسیدیم که شأن و نزول این آیات به اذن الهی در خصوص ولایت امیرالمومنین (ع) می باشد .

واژگان کلیدی: (غدیر-تبلیغ-اکمال-نعمت-ولایت)

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه.....
۲	فصل اول.....
	کلیات
۳	۱-۱- پیشینه موضوع.....
۴	۱-۲- اهمیت موضوع تحقیق.....
۵	۱-۳- بیان مسئله.....
۶	۱-۴- اهداف تحقیق.....
۶	۱-۵- ریشه یابی وازه های کاربردی.....
۶	۱-۵-۱- غدیر.....
۶	۱-۵-۲- تبلیغ.....
۷	۱-۵-۳- اکمال.....
۷	۱-۵-۴- نعمت.....
۸	۱-۵-۵- ولایت.....
۹	۱-۶- روش تحقیق.....
۱۰	فصل دوم.....
۱۱	۲-۱- تحلیل و تفسیر آیه تبلیغ (آیه ۶۷ مائده).....
۱۱	۲-۱-۱- روایات وارد شده در شأن نزول آیه تبلیغ.....
۱۴	۲-۱-۲- نکات مهم آیه تبلیغ.....
۲۰	۲-۲- نقد دیدگاه مفسرانی که شان نزول آیه را ابلاغ ولایت نمی دانند:.....

- ۲۰-۲-۱- مردی که قصد داشت رسول اکرم (ص) را بکشد..... ۲۰
- ۲۱-۲-۲- سنگ زدن مردم به پیامبر (ص)..... ۲۱
- ۲۲-۲-۳- درخواست پیامبر (ص) به خداوند که من در راه تبلیغ تنها هستم..... ۲۲
- ۲۳-۲-۴- مراقبت افرادی از پیامبر (ص)..... ۲۳
- ۲۵-۲-۵- اگر یک آیه را کتمان کنی رسالت را انجام نداده ی..... ۲۵
- ۳۱-۲-۶- ابلاغ جمیع آنچه به پیامبر (ص) وحی شد..... ۳۱
- ۳۱-۲-۷- پیامبر (ص) هیچ آیه ی را کتمان نکرد..... ۳۱
- ۳۳-۲-۸- اقرار گرفتن پیامبر (ص) از مردم برای تایید رسالتش..... ۳۳
- ۳۴-۲-۹- ایمن نمودن پیامبر (ص) از مکر اهل کتاب..... ۳۴
- ۳۵-۲-۱۰- بیان اطاعت از رسول اکرم (ص)..... ۳۵
- ۳۶-۲-۱۱- جمله بندی آیه تبلیغ به خاطر بلاغت آن است..... ۳۶
- ۳۶-۲-۱۲- الف- نظر آلوسی..... ۳۶
- ۳۸-۲-۱۳- ابلاغ عیبهای اهل کتاب به آنها..... ۳۸
- ۳۹-۲-۱۴- بیان عیبهای الهه اهل کتاب..... ۳۹
- ۴۰-۲-۱۵- نظر قرطبی..... ۴۰
- ۴۱-۲-۱۶- نظر فخر رازی..... ۴۱
- ۴۳-۲-۱۷- داستان زینب بن جحش..... ۴۳
- ۴۴-۲- پاسخ صاحب تفسیر نمونه به بعضی از شبهات..... ۴۴
- ۴۵-۲-۱۸- ارتباط آیات قبل و بعد از آیه تبلیغ..... ۴۵
- ۴۵-۲-۱۹- آیا حدیث غدیر در همه کتب صحاح نقل شده..... ۴۵
- ۴۶-۲-۲۰- چرا حضرت علی (ع) به حدیث غدیر استدلال نکرد..... ۴۶
- ۴۷-۲-۲۱- جمله آخر آیه چه مفهومی دارد..... ۴۷
- ۴۸-۲-۲۲- آیا وجود دو ولی در یک زمان ممکن است..... ۴۸

۲- ۳ مفسرانی که شأن ونزول آیه تبلیغ را ولایت امیرالمومنین (ع) می دانند..... ۴۹

- ۴۹-۳-۱- الف- احادیث موافق ولایت، در کتاب الغدیر از منابع اهل سنت..... ۴۹
- ۵۴-۳-۱- ب- احادیث موافقی که در ذیل این آیه در کتب تفسیر نقل شده..... ۵۴
- ۵۸-۴- نتیجه گیری..... ۵۸

فصل سوم

۳- ۱- تحلیل و تفسیر آیه اکمال (آیه ۳ مائده)..... ۶۱

- ۳-۱-۱- الیوم چه روز خاصی است ۶۲
- ۳-۱-۲- آیا منظور زمان بعثت پیامبر (ص) است ۶۲
- ۳-۱-۳- آیا منظور زمان فتح مکه است ۶۲
- ۳-۱-۴- آیا منظور روز اعلام بیزاری از مشرکان است ۶۲
- ۳-۱-۵- آیا منظور روز عرفه است ۶۳
- ۳-۱-۶- آیا منظور روز غدیر خم است ۶۴
- ۳-۱-۷- معنای تمام و کمال و فرق آن دو ۶۹

۳- ۲- کسانی که آیه اکمال را غیر مرتبط با ولایت حضرت علی (ع) می دانند..... ۷۲

- ۳-۲-۱- عده ای که قائل به نزول آیه در روز عرفه در حجه الوداع اند ۷۲
- ۳-۲-۲- مراد از الیوم ، یک دوره است نه روز یک خاص ۷۳
- ۳-۲-۳- عده ای روز یأس کفار را زمان یک دولت قاهره می دانند ۷۴
- ۳-۲-۴- دلالت آیه بر اینکه تقیه در زمان خوف جایز است ۷۵
- ۳-۲-۵- قول رافضی ها ۷۵
- ۳-۲-۶- کمال دانستن علم ابوبکر ۷۶
- ۳-۲-۷- کامل شدن دین با بیان شرایع الهی ۷۷
- ۳-۲-۸- مایوس شدن اهل مکه از برگشتن به آیین بت پرستی ۷۸
- ۳-۲-۹- در این روز دیگر مشرکی همراه مسلمانان حج نمی گزارد ۷۸
- ۳-۲-۱۰- زمان نزول فتح مکه است ۷۹
- ۳-۲-۱۱- منظور دو نوع کمال ابتدائی و دائمی است ۸۰
- ۳-۲-۱۲- زمان نزول سوره براءت است ۸۰
- ۳-۲-۱۳- تمام دین واحد است بین هیچکدام از آن فرقی نیست ۸۰
- ۳-۲-۱۴- آیامولی به معنی اولی به تصرف است ۸۱

۳-۳	مفسرانی که شأن ونزول آیه اکمال را ولایت امیرالمومنین(ع) می دانند.....	۸۲
۳-۳-۱	تفسیر نمونه	۸۲
۳-۳-۲	المیزان	۸۳
۳-۳-۳	جوامع الجامع	۸۴
۳-۴	نتیجه گیری.....	۸۹

فصل چهارم.....۹۱

۴-۱	تحلیل و تفسیر آیه هلاکت (آیه ۱-۳ معارج).....	۹۲
۴-۱-۱	الف- بررسی آیه.....	۹۲
۴-۱-۲	ب- مراد از سوال سائل به عذاب واقع.....	۹۳
۴-۱-۳	ج- مقصود از توصیف خدای تعالی به ذی معارج.....	۹۳
۴-۱-۴	د- درخواست عذاب فوری.....	۹۴
۴-۲	:- نظر مفسران مخالف شأن ونزول آیه هلاکت با ولایت امیرالمومنین(ع).....	۱۰۰
۴-۲-۱	الف- شبهات وارد شده و پاسخ به آنها.....	۱۰۰
۴-۲-۲	الف-۱- حارث در ابطح مکه به نزد پیامبر(ص) آمد.....	۱۰۰
۴-۲-۲	الف-۲- سوره معارج مکی است در حالی که واقعه غدیر بعد از آن رخ داد.....	۱۰۳
۴-۲-۲	الف-۳- شخصی که تقاضا کرد سنگ بر او بیارد در جنگ بدر بود.....	۱۰۶
۴-۲-۲	الف-۴- آیه به سبب گفتار مشرکین نازل شد.....	۱۰۷
۴-۲-۲	الف-۵- این آیت مثل داستان اصحاب فیل مشهور نشد.....	۱۰۹
۴-۲-۲	الف-۶- احدی از مسلمین در زمان پیامبر(ص) به عذاب مبتلا نشد.....	۱۱۱
۴-۲-۲	الف-۷- شخصی بنام حارث بن نعمان در میان صحابه معروف نیست.....	۱۱۲
۴-۲	ب- شأن نزول های دیگر از بعضی از دانشمندان اهل سنت.....	۱۱۵
۴-۳	:- مفسرانی که آیه هلاکت را مرتبط با ولایت امیرالمومنین(ع) می دانند.....	۱۱۶
۴-۴	:- نتیجه گیری.....	۱۱۷

فصل پنجم: ارتباط آیات سه گانه نازل شده و اثبات ولایت حضرت علی(ع)

۵-۱	ارتباط آیات سه گانه.....	۱۱۹
-----	--------------------------	-----

- ۵-۲-راویان حدیث غدیر خم و مراسم مذکور..... ۱۲۰
- ۵-۳-عید غدیر و ادای تهنیت ۱۲۵
- ۵-۴-اقرار گرفتن حضرت علی (ع) از حاضرین در مراسم غدیر خم..... ۱۲۷
- ۵-۵-اثبات عقلی و نقلی امامت ۱۲۸
- ۵-۶-انتصاب جانشین پیامبر باید از جانب خداوند باشد..... ۱۳۹

نتیجه گیری کلی..... ۱۴۲

- منابع فارسی..... ۱۴۳
- منابع غیر فارسی ۱۴۴
- چکیده عربی ۱۴۶
- عنوان به عربی ۱۴۷
- چکیده انگلیسی ۱۴۸
- عنوان به انگلیسی ۱۴۹